

De beslagvrije voet vormt het absolute bestaansminimum, het bedrag dat je minimaal nodig hebt om van te leven. Iedere schuldeiser moet hier rekening mee houden; dus ook gemeenten die een schuld met de uitkering verrekenen. Maar in de praktijk blijkt dit lastig. De Wet vereenvoudiging beslagvrije voet brengt daar verbetering in.

DOOR André Moerman

Bestaansminimum beter beschermd

Over de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet

Globaal weergegeven bedraagt de beslagvrije voet negentig procent van de toepasselijke bijstandsnorm, verhoogt met een drietal componenten:

- woonkosten vermindert met de ontvangen huurtoeslag;
- premie ziektekosten vermindert met de ontvangen zorgtoeslag;
- maximum kindgebonden budget vermindert met het ontvangen kindgebonden budget.

De beslagvrije voet wordt verlaagd met het inkomen van de partner tot maximaal de helft van de beslagvrije voet.

Robuust?

Het absolute bestaansminimum zou robuust moeten zijn, maar dat is het in de praktijk niet. In zo'n 75 procent van

De lage vaststelling van de beslagvrije voet heeft vooral te maken met het ontbreken van informatie. De oorzaken hiervan liggen in een breed spectrum van valkuilen variërend van psychosociaal onvermogen c.q. een te kort aan kennis en vaardigheden bij de debiteur, tot aan het op een ondoorzichtige wijze inwinnen van informatie door invorderingsafdelingen van de overheid en de deurwaarder.³

Vanuit de debiteur bezien moet, voordat een beslagvrije voet is aangepast, een aantal drempels worden genomen. Hij zal allereerst moeten beseffen dat hij te weinig ontvangt. Vervolgens moet hij weten dat er wat aan te doen is (kennis van de beslagvrije voet) en moet hij over de vaardigheden beschikken om de gegevens bij de deurwaarder aan te

Vereenvoudiging

Vijf jaar geleden kwam het rapport Paritas Passé⁵ met de eerste roep tot vereenvoudiging van de beslagvrije voet. En uiteindelijk is het zo ver. Na een uitgebreid voortraject via internetconsultatie is de Wet beslagvrije voet aangenomen.⁶ De geplande invoeringsdatum is 2018.

De vereenvoudiging van de beslagvrije voet wordt gerealiseerd door zo min mogelijk afhankelijk te zijn van informatie van de debiteur. Aan de hand van informatie uit de Basisregistratie persoonsgegevens en de Polisadministratie kan in de meeste gevallen de beslagvrije voet worden berekend.

De manier waarop de beslagvrije voet wordt berekend hangt af van de hoogte van het inkomen. Er worden drie inkomensgroepen en daarmee drie berekeningswijzen onderscheiden.

Hoog inkomen. Het belastbaar inkomen is zodanig hoog dat nagenoeg geen recht op toeslagen bestaat: voor alleenstaanden minimaal 29.930 euro en voor alleenstaande ouders en gehuwden minimaal 39.160 euro. Voor deze inkomensgroep geldt dat de beslagvrije voet gelijk is aan 95 procent van de toepasselijke bijstandsnorm, verhoogd met een vast bedrag, de zogenaamde maximale compensatiekop. Met deze verhoging wordt het niet ontvangen van huurtoeslag, zorgtoeslag en indien van

In zo'n 75 procent van de gevallen blijkt de beslagvrije voet te laag vastgesteld.

de gevallen blijkt de beslagvrije voet te laag vastgesteld.¹ Nieuwe schulden ontstaan, de ene schuld wordt vervangen door een andere, met allerlei extra kosten van dien. Geen wonder dat een gemiddeld schuldenpakket in de schuldhulpverlening bestaat uit zo'n 43 duizend euro schulden en veertien schuldeisers.²

leveren.

Maar zelfs als de debiteur over de benodigde kennis en vaardigheden beschikt, wil het nog niet zeggen dat het lukt om in actie te komen. Het hebben van schulden heeft grote invloed op het denken en handelen van mensen. Dit wordt bevestigd door wetenschappelijk onderzoek over schaarste en geldstress.⁴

toepassing, kindgebonden budget, gecompenseerd. Dit levert de volgende vaste bedragen op (berekend naar de normen in 2016).

Leefsituatie	Beslagvrije voet
Alleenstaande	€ 1.486,37
Alleenstaande met kind(eren) < 18 jaar	€ 1.623,45
Gehuwden zonder kind(eren) < 18 jaar	€ 1.956,90
Gehuwden met kind(eren) < 18 jaar	€ 2.093,48

Midden inkomen. Belastbaar inkomen waarbij wel recht op toeslagen bestaat, maar vanwege de hoogte van het inkomen niet volledig. In deze inkomensgroep is de beslagvrije voet gelijk aan 95 procent van de toepasselijke bijstandsnorm, verhoogd met een compensatiekop die afhangt van de leefsituatie en de hoogte van het inkomen. De compensatiekop is bij benadering gelijk aan de afbouw van de toeslagen die men vanwege de hoogte van het inkomen minder ontvangt. De hoogte moet worden berekend aan de hand van ingewikkelde formules, waarvoor het ministerie een calculator ter beschikking stelt.

De daadwerkelijke kosten van de schuldenaar zijn niet in de formule opgenomen. De leefsituatie en inkomen is voldoende om de berekening te kunnen maken. Er wordt in de formule rekening mee gehouden dat mensen met een hoger inkomen doorgaans hogere woonlasten hebben. Naarmate het inkomen stijgt, wordt uitgegaan van een maximumhuur van 711 euro. Dit is een aanmerkelijke verbetering ten opzichte van de huidige beslagvrije voet waarbij slechts rekening wordt gehouden met een maximumhuur van 547 euro. Voor mensen met een eigen huis werkt de formule niet goed, omdat zij geen huurtoeslag ontvangen. Zij moeten voor de woonkosten een apart verzoek tot correctie van de beslagvrije voet indienen.

Laag inkomen. Het belastbaar inkomen is lager of gelijk aan de bijstandsnorm: alleenstaande (ouders) 14.946,47 euro en partners 19.333,04 euro. De beslagvrije voet is voor deze inkomensgroep gelijk aan 95 procent van het netto inkomen inclusief vakantietoeslag. Dit

betekent dat er altijd 5 procent aflossingsruimte is. Dit in tegenstelling tot de huidige beslagvrije voet waarbij het regelmatig voorkomt dat de beslagvrije voet hoger is dan het inkomen, waardoor er geen aflossingsruimte is. Met de minimale aflossingsruimte van vijf procent wil het kabinet onderstrepen dat financiële verplichtingen moeten worden nagekomen en voorkomen dat de schuldenaar het gevoel krijgt onaantastbaar te zijn voor schuldeisers.

Vakantiegeld

Van het vakantiegeld valt alleen het gedeelte onder het beslag dat is opgebouwd na de beslagdatum, voor zover dat samen met het inkomen meer bedraagt dan de beslagvrije voet.⁷ Dus wanneer op 1 april beslag is gelegd valt alleen het over april en mei opgebouwde vakantiegeld onder het beslag. Dit is een wijziging ten opzichte van de huidige situatie waarbij ongeacht de beslagdatum in beginsel het hele vakantiegeld onder het beslag valt. Wanneer beslag op een bijstandsuitkering is gelegd heeft de gemeente de keus tussen een maandelijkse afdracht van vijf procent of een jaarlijkse afdracht van het vakantiegeld.⁸ Het vakantiegeld dat wordt opgebouwd is immers ook vijf procent van de uitkering.

Beslag op toeslag

Met de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet blijft het mogelijk om beslag op een toeslag te leggen. Dit betekent dat de verhuurder beslag op de huurtoeslag, de zorgverzekeraar beslag op de zorgtoeslag en de kinderopvanginstelling beslag op de kinderopvangtoeslag kan leggen. Een gemiste kans, want beslag op toeslagen vanwege een schuld doorkruist de lopende betalingsverplichting waarvoor de toeslag bedoeld is en leidt tot extra complicaties bij de invordering.⁹ Wel regelt de wetwijziging dat de beslagvrije voet bij beslag op toeslagen direct van toepassing is. Bij een combinatie van beslag op toeslag en loonbeslag of verrekening, geldt wie het eerst komt het eerst maalt. Wanneer eerst beslag op een toeslag en later loonbeslag wordt gelegd of er wordt verrekend, dan moet bij het loonbeslag/verrekening rekening worden gehouden met het beslag op de toeslag. En vice versa.

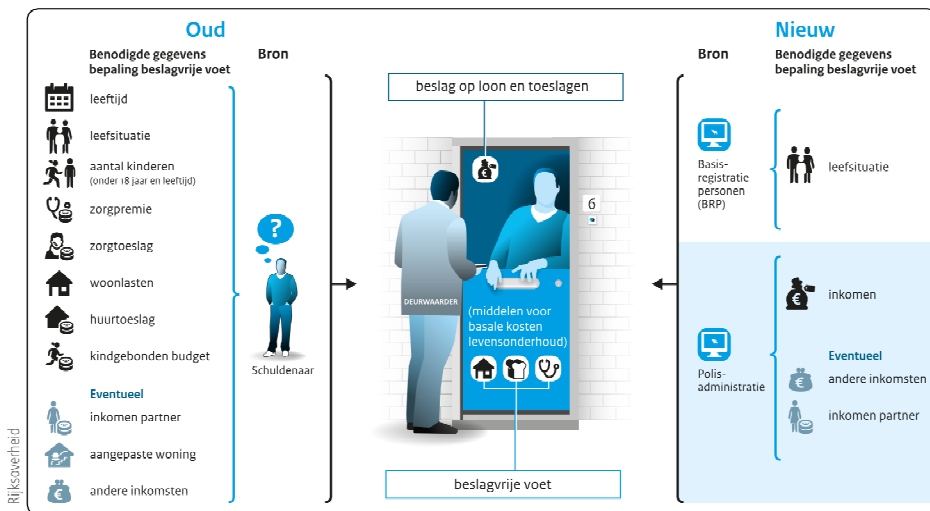
Beslagregister

Een robuuste beslagvrije voet vraagt ook om een betere afstemming tussen de verschillende schuldeisers. Wanneer tegelijkertijd op verschillende inkomsten beslag gelegd of verrekend wordt, zonder dat schuldeisers dat van elkaar weten, blijft onvoldoende over om van te leven. Een eerste stap tot verbetering van de onderlinge afstemming is gerealiseerd doordat de deurwaarders sinds 1 januari 2016 werken met een beslagregister. In dit register vermelden deurwaarders alle beslagen op loon, uitkering en toeslagen. Voordat de deurwaarder beslag legt of gaat dagvaarden, moet hij eerst het register checken. Op deze manier worden twee doelen beoogd:

- Onnodige kosten voorkomen. Informatie uit het register geeft een indicatie voor de verhaalbaarheid van de vordering. Wanneer het naar verwachting langer dan drie jaar duurt voordat de vordering kan worden geïnd, moet de deurwaarder aan de schuldeiser de vraag voorleggen of hij daadwerkelijk wil dagvaarden c.q. beslagleggen. Het beslagregister fungeert hiermee als een soort van 'kale-kip-register'.
- Waarborgen van de beslagvrije voet. Wanneer verschillende deurwaarders beslag op verschillende inkomsten van de schuldenaar hebben gelegd, weten ze dat door het beslagregister van elkaar en moeten ze de beslagvrije voet onderling afstemmen. Hierdoor wordt voorkomen dat de debiteur onder het bestaansminimum zakt.

Beslagvolgorde

Het beslagregister is bij lange na niet volledig nu de vele beslagleggingen en verrekeningen door uitkeringsinstanties en de belastingdienst ontbreken. Het kabinet heeft de wens uitgesproken dat de overheid op het beslagregister moet aansluiten, maar hiervoor zijn nog diverse privacyhobbels te nemen en is wetgeving nodig.¹⁰ Vooruitlopend hierop is er in de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet geregeld dat de beslaglegging door verschillende schuldeisers zoveel mogelijk op één inkomstenbron plaatsvindt om zo afstemming te bevorderen. Dit wordt gerealiseerd door een verplichte beslagvolgorde in de wet

Vereenvoudiging beslagvrije voet

op te nemen. Bovenaan het lijstje staat de bijstandsuitkering, direct gevolgd door de overige uitkeringen. Wanneer betrokkene loon ontvangt met een aanvullende bijstandsuitkering, dan moet de deurwaarder beslag leggen op de bijstandsuitkering. De reden dat uitkeringen in de beslagvolgorde bovenaan staan heeft ermee te maken dat de beslaglegger op deze manier op de hoogte raakt van eventuele verrekeningen op de uitkering.

Bijzonderheden

Zonder in detail te treden nog een aantal bijzonderheden:

- Voor jongeren tot 21 jaar gaat dezelfde beslagvrije voet gelden als voor 21 jaar en ouder (de huidige beslagvrije voet bedraagt slechts € 218,-);
- Voor dak- en thuislozen zal vanwege het ontbreken van woonlasten een lagere beslagvrije voet gaan gelden van 47,5 procent echtparennorm (er is op dit moment geen aparte beslagvrije voet voor dak- en thuislozen);
- Bij woonkosten hoger dan 782 euro kan de beslagvrije voet voor een periode van zes maanden worden verhoogd. Dit kan nog met een extra periode van zes maanden worden verlengd onder voorwaarde dat de vordering in deze periode kan worden voldaan.
- Er komt een hardheidsclausule: op verzoek kan de kantonrechter de beslagvrije voet tijdelijk verhogen voor uitzonderlijk hoge noodzakelijke

en niet (deels) via andere wegen te verlagen kosten.

Conclusie

De Wet vereenvoudiging beslagvrije voet is een enorme verbetering ten opzichte van de huidige situatie. De beslagvrije voet biedt weliswaar minder maatwerk, maar het maatwerk in de huidige beslagvrije voet is betrekkelijk wanneer deze in de praktijk vanwege het ontbreken van informatie in driekwart van de gevallen te laag wordt vastgesteld. De verplichte volgorde van beslaglegging zorgt voor een verdere verbetering van de onderlinge afstemming in de invordering. Voor een sluitend systeem van onderlinge afstemming dient het beslagregister te worden uitgebreid tot een beslag en verrekenregister waarbij de overheid volledig is aangesloten. Dat moet er snel komen. Met de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet wordt het bestaansminimum beter gewaarborgd. Maar dit heeft ook een keerzijde. Schuldeisers zullen hierdoor minder snel hun geld geïnd krijgen en manieren zoeken om dat te compenseren. De druk op alternatieve vormen van executie zoals bankbeslag en beslag op inboedel zal toenemen. Hierbij moet ook snel betere bescherming komen. Op dit moment kan de deurwaarder op bijna de gehele inboedel beslag leggen. Er mag alleen geen beslag gelegd worden op:

- bed en beddengoed van het gezin;
- de kleding die ze aan hebben;
- eten en drinken voor het gezin (behoefte voor een maand);

- gereedschappen van ambachtslieden en werklieden, voor hun eigen bedrijf.

Op de koelkast mag dus beslag gelegd worden, maar op de inhoud niet. Deze zeer ouderwetse beslagverboden dateren van 1838 en dienen nodig gemoderniseerd te worden. De normale benodigde huisraad moet vrijgesteld worden van beslag.

Zodra het loon of de uitkering op de bankrekening wordt gestort bestaat het risico dat hier beslag op wordt gelegd. Het gehele banksaldo valt dan onder het beslag, waardoor mensen fors in de problemen komen. Een robuuste beslagvrije voet wordt hiermee onderuit gehaald. Het is bij loonbeslag noodzakelijk dat er ook een beslagvrije bankrekening komt waar de 'beslagvrije voet' op gestort kan worden.

De Wet vereenvoudiging beslagvrije voet is een grote stap voorwaarts, maar er valt nog een hoop te doen. ■

André Moerman is manager materiële dienstverlening bij Het Inter-lokaal, voorzitter signaleringscommissie Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden en eigenaar www.schuldinfo.nl

Noten

1. A.J. Moerman & M. Bockting, "Beter ten bele gekeerd. Verbetervoorstellen wetswijziging beslagvrije voet", LOSR/MOgroep, Utrecht 2014. Dit percentage is gebaseerd op een praktijkonderzoek door sociaal raadslieden van Rijnstad Arnhem.
2. NVVK jaarverslag 2015.
3. *Met voeten getreden. Schendingen van de beslagvrije voet door gerechtsdeurwaarders*, Nationale ombudsman 2 november 2013, rapport 2013/150.
4. Zie onder meer Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, *Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Maven Publishing 2013
5. N. Jungmann, A.J. Moerman, H.D.L.M. Schruer en I. van den Berg, *Paritas Passé, Debiteuren en crediteuren in de knel door ongelijke incassobevoegdheden*, Hogeschool Utrecht, LOSR/MOgroep, maart 2012.
6. Staatsblad 2017, nr. 110. Kamerstuknummer: 34 628.
7. Art. 475b lid 2 Rv nieuw, *Kamerstukken II* 2016/17, 34 628, nr.3, p. 63.
8. *Kamerstukken II* 2016/17, 34 628, nr.3, p. 12.
9. Zie voor een overzicht van de knelpunten t.a.v. beslag op toeslagen: A.J. Moerman, "De waanzin van beslag op toeslag", *Tijdschrift voor schuldsanering*, juni 2015, nr. 2.
10. *Kamerstukken II* 2016/17, 24 515, nr.382.